

VYBRANÉ TEORIE OSOBNOSTI

KURT LEWIN (1890-1947)

- Ovlivněn tvarovou psychologií, spolupracoval s Köhlerem a Wertheimerem
- Topologická povaha této teorie osobnosti - pojmy jsou vyjádřeny v prostorových vztazích
- Základní pojmy - síla, vzdálenost, směr, je možné je dobře vystihnout matematicky
- Základní prvky - osoba P, psychologické okolí E
- Životní prostor $L=P+E$
- Chování $B=f(L)$

GESTALT PSYCHOLOGIE

- ◉ percepční zkušenosti závisejí na vzorcích vznikajících v důsledku působení podnětů a dále na organizaci zážitků
- ◉ věci, které vnímáme jako celek, mohou být vnímané jako jednotlivosti jiným způsobem
- ◉ lidský jedinec je brán jako otevřený systém, celek tvořený z mnoha částí, ale právě to důležité jsou vztahy mezi jednotlivými částmi
- ◉ kognitivní procesy - výzkum vnímání pohybu, velikosti, změna barev při osvětlení, vnímání melodie

OSOBA

- Osoba je ústřední částí životního prostoru.
- Oddělená od psychologického okolí vjemově pohybovou oblastí skrze niž probíhá komunikace.
- Periferní x centrální buňky osoby

OSOBNOST

- ◉ osobnost = integrovaný celek, který je umístěn v životním poli, jehož je součástí
- ◉ osobnost = systém obsahující podsystemy, více či méně oddělené od sebe, jsou schopny spolupracovat a různě se kombinovat mezi sebou
- ◉ struktura osobnosti se skládá z vnější (percepčně-motorická) a vnitřní oblasti (vnitřně-osobnostní)
- ◉ vnitřní oblast osobnosti se dále dělí do buněk, které reprezentují napětové systémy
- ◉ zdrojem energie je motiv, nijak neřeší jeho vznika, ale snaží se popsat a spočítat jeho fungování

VÝVOJ OSOBNOSTI

- ⊙ jak se dítě vyvíjí a roste, jeho systém osobnosti se rozvíjí a diferencuje
- ⊙ pokud poznáme chování dítěte a porozumíme jeho psychologickému poli, můžeme také rozpoznat problémy v chování a určit správný způsob reedukace, restrukturalizace pole

PSYCHOLOGICKÉ OKOLÍ

- ◉ Životní prostor = psychologické okolí plus osoba
- ◉ Psychologické okolí - veškerá skutečnost dostupná dané osobě v daném čase.
- ◉ Skládá se z různých oblastí, ty jsou vymezeny hranicemi různé hustoty, pevnosti a pružnosti.
- ◉ Oblasti jsou si různě blízké či vzdálené.
- ◉ Oblasti mohou být relativně trvalé či proměnlivé.
- ◉ Přiřazení druhu a síly valence k dané oblasti.
- ◉ Vývoj osobnosti jako proces diferenciacie, tzn. členění celostního jevu do částí.

ŽIVOTNÍ PROSTOR

- ◉ skládá se ze třech dimenzí
- ◉ prostor, kde se objekt fyzicky vyskytuje: lidé, události, pocity z lidí a místa, jak často je místo navštěvováno apod.
- ◉ prostor, kde se uchovává svět prožitý prostřednictvím filmů, knih, povídek, ostatních lidí... (zprostředkovaný)
- ◉ prostor mysli a fantazie

DYNAMIKA ŽIVOTNÍHO PROSTORU

- Původně navrženo pro osobnost - struktura osoby má tendenci k rovnováze, je však narušována tenzemi (přání, potřeby...), na ty osoba reaguje.
- Popis v termínech vektorů
- Tento model se přenesl z popisu jedince na popis skupiny a organizace, rozšířil se v institucích, managerské a poradenské psychologii jako analýza silového pole.

DYNAMIKA

- ◉ Základní motivační pojem je pro Lewina **potřeba**. Vzniká v psychologické rovině (jako například hlad). Každá potřeba uvolňuje energii. Uvolněním energie roste napětí v organismu. Nahromaděním napětí potom vznikne síla, nejen určená směrem (VEKTOR), ale i typem vazby (pozitivní, negativní vazby).
- ◉ **Pozitivní vazby:** je taková vazba, o které si osobnost myslí, že při střetu s potřebou bude napětí zmenšeno. Tato vazba směřuje do pole osobnosti.
- ◉ **Negativní vazby:** je takový typ vazby, který vyvolává napětí. Čím je silnější negativní vazba, tím se zvyšuje napětí v organismu a při nadměrném zvyšování napětí může dojít k poškození osobnosti. Negativní vazby se vždy snaží uniknout s pole osobnosti.

DYNAMIKA

- ◉ pozitivní vazba tak postrkuje člověka k aktivitě v určitém směru
- ◉ negativní vazba odvrací osobu pryč od vytýčeného směru
- ◉ na jednu potřebu taktéž většinou působí více než jedna vazba, ať už pozitivní nebo negativní
- ◉ Jsme vystavěni neustálému napětí. To proto, aby nás motivovalo k učení, činnosti. A právě učením, myšlením, provedením dojde k uvolnění napětí.
- ◉ Život je stále vzájemné působení mezi starými a nedokončenými vazbami a vazbami vznikajícími nově. Celkové napětí v poli organismu nikdy nezmizí, může být zmenšeno, některé části napětí mohou být ukončeny s uspokojením potřeby. Naš osobnostní systém se tak udržuje otevřený, schopný objevovat nové události, lidi a možnosti.

TYOLOGIE KONFLIKTŮ

- ⊙ apetence - apetence (approach - approach): na objekt působí dvě stejně přitažlivé síly, subjekt se musí v procesu rozhodování rozmyslet, která přitažlivá síla zvítězí. My vlastně chceme dvě rozdílné věci stejně, i když se rozhodneme pro jednu z nich, často váháme, zda jsme se rozhodli správně. (pozitivní vazby)
- ⊙ averze - averze (avoidance - avoidance): tento druh konfliktu je pro osobnost nejsilnější (negativní vazby). Subjekt se totiž snaží rozhodnout mezi dvěma, nebo vícemi věcmi, které ale nechceme. To vede občas ke zdržování výsledného rozhodnutí, a navíc se může stát, že výsledná síla zcela opustí pole osobnosti (pak může dojít k vyhoceným událostem jako je třeba sebevražda, útěk od problémů, atd.)
- ⊙ apetence - averze (approach - avoidance): zjednodušeně řečeno: subjekt prochází konfliktem a ve chvíli, kdy jsou apetence a averze shodné, vyhodnotí cíl. Tj. my podřizujeme, regulujeme sami sebe tak, aby se vytvořili dvě stejné protichůdné tendence.

ACTION RESEARCH

- ovlivněn oběma světovými válkami
- zabývá se problémem: Jak donutit lidi k činnosti tak, aby jejich jednání bylo prospěšné nejen pro ně samotné, ale i pro širokou sociální skupinu?

SKUPINY

- ◉ v jednom svém výzkumu zaměřil na zkoumání skupin dětí školního věku a vyzoroval tři hlavní druhy vedení skupiny
- ◉ demokratické vedení
- ◉ autoritářské vedení
- ◉ laissez-fair
- ◉ populární výzkum

AUTOKRATICKÝ (AUTORITATIVNÍ)

- ◉ Veškeré rozhodování i moc je v rukou vedoucího. Ten přiřazuje jasně stanovené úkoly, je minimální možnost pro vlastní kreativitu. Komunikace probíhá primárně shora dolů. Měl by být využíván krátkodobě, a to především v okamžicích časové nouze či nutnosti rychle splnit zadané cíle.
- ◉ Tento styl by neměl být zaměňován s bossingem. Při něm dochází ke zneužívání pravomocí, neoprávněnému nátlaku a vyhrožování. To se nevyskytuje v repertoáru schopného vedoucího.

DEMOKRATICKÝ (PARTICIPUJÍCÍ)

- Na vedoucím pracovníkovi je stále odpovědnost za výsledky, ale dovoluje svým podřízeným začlenit se do rozhodovacího procesu. Deleguje sice úkoly na ostatní, ale motivuje je a umožňuje jim využívat jejich kreativity. Komunikace probíhá v obou směrech.
- V takovýchto pracovních skupinách existuje vysoká motivovanost, spokojenost a produktivita. Zároveň umožňuje vedoucímu rozvíjet schopnosti svých podřízených.
- Tento přístup může mít pomalejší tempo rozhodovacího procesu.

DELEGUJÍCÍ (LAISSEZ-FAIRE)

- ◉ Francouzský výraz „laissez faire“ znamená „nechat to být“ či určitou bezstarostnost. Vedoucí pracovníci umožňují svým podřízeným, aby řídili svoji činnost sami. Na počátku vedoucí nastavují priority a cíle, ale pak ponechávají porřízeným volnou ruku. Poskytují jim podporu v podobě zdrojů a informací, ale více do jejich činnosti nezasahují. Komunikace probíhá v horizontální rovině mezi zaměstnanci.
- ◉ Tento styl klade vysoké nároky na úroveň zaměstnanců, kdy jsou preferováni zkušení, motivovaní a samostatně fungující podřízení. Zároveň, aby byl tento styl efektivní, tak je nutné pravidelně sledovat výkony týmu a poskytovat zpětnou vazbu.
- ◉ Vysoká autonomie nemusí být vhodná pro každého, ale v případě, že ano, tak bývá dosahováno poměrně vysokých výsledků.